ДА ПЫТАННЯ АБ ВЫЗНАЧЭННІ СТРУКТУРЫ СУЧАСНАГА БЕЛАРУСКАГА ІМЕНАСЛОВА

Карніеўская Таццяна Анатольеўна
старшы выкладчык кафедры замежных моў установы адукацыі
"Гомельскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт"
кандыдат філалагічных навук
(г. Гомель, Беларусь)

Беларускі іменаслоў як гістарычна сфарміраваны лінгвістычна-грамадскі комплекс не з'яўляецца аднароднай суцэльнай масай. Як і лексічная сістэма беларускай мовы, антрапанімікон мае пэўную структуру, асаблівасці якой мы вызначым у сваім артыкуле.

Асноўным матэрыялам нашага даследавання сталі вынікі анкетавання студэнтаў 1 курса Гомельскага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта 2012–2015 гадоў навучання, якія пражываюць у Беларусі (прадстаўлены ўсе шэсць абласцей рэспублікі) і з'яўляюцца грамадзянамі Рэспублікі Беларусь. Напісанне імён на беларускай мове падаецца згодна з пашпартнымі дадзенымі. Колькасць носьбітаў складае 380 асоб мужчынскага і 1204 асобы жаночага полу. Перавага колькасці жаночага іменаслова над мужчынскім тлумачыцца суадносінамі колькасці асоб у групах адзначанай установы. Размеркаванне носьбітаў па гадах нараджэння выглядае наступным чынам: 1991 – 13, 1992 – 14, 1993 – 21, 1994 – 203, 1995 – 507, 1996 – 508, 1997 – 318 асоб. Што тычыцца месцаў асноўнага пражывання, то карціна наступная: Брэст і Брэсцкая вобласць – 236, Віцебск і Віцебская вобласць – 49, Гомель і Гомельская вобласць – 927, Гродна і Гродзенская вобласць – 21, Магілёў і Магілёўская вобласць – 253, Мінск і Мінская вобласць – 98 асоб.

Вызначэнне структуры беларускага іменаслова канца XX стагоддзя з пункту погляду папулярнасці антрапонімаў найлепш праводзіць з выкарыстаннем колькасна-якаснага метаду і статыстычных падлікаў.

По выніках праведзенай апрацоўкі дадзеных можна вылучыць чатыры групы ўжывальнасці імён: папулярныя, ужывальныя, рэдкія і адзінкавыя. Найбольш папулярныя імёны ўваходзяць у так званую дзясятку папулярнасці.

Электронный архив библиотеки МГУ имени А.А. Кулешова

У разглядаемым іменаслове ў азначаную групу ўключаны наступныя мужчынскія антрапонімы: *Уладзіслаў, Дзмітрый, Павел, Аляксандр, Аляксей, Андрэй, Арцём, Яўгеній, Антон, Іван*; сярод найбольш папулярных жаночых імён вызначаюцца наступныя адзінкі: *Анастасія, Кацярына, Вікторыя, Вольга, Ганна, Юлія, Таццяна, Дар'я, Марыя, Крысціна*. Такім чынам, дзесяццю самымі папулярнымі антрапонімамі ахоплена 206 асоб мужчынскага полу (54,21% ад усяго іменаслова) і 636 асоб жаночага полу (52,82%).

Усяго за адзначаны перыяд у разглядаемым іменаслове было ўжыта 66 мужчынскіх і 84 жаночыя імёны, што робіць каэфіцыент папулярнасці роўным 6 у мужчынскім антрапаніміконе і 14 у жаночым. Такім чынам, ужывальнымі з'яўляюцца мужчынскія імёны *Дзяніс, Ілья, Кірыл, Максім, Мікалай, Мікіта, Сяргей, Уладзімір, Юрый, Ягор*. Агульная колькасць носьбітаў складае 85 асоб, што адпавядае 22,37% ад усяго мужчынскага іменаслова. У дадзеную групу папулярнасці ўваходзяць таксама жаночыя антрапонімы *Аксана, Алеся, Аліна, Аляксандра, Валерыя, Вераніка, Ірына, Ксенія, Марына, Настасся, Наталля, Святлана*. Колькасць носьбітаў прыведзеных жаночых імён складае 319 чалавек (26,5% ад усяго жаночага іменаслова).

Адзінкавых імён у разглядаемым іменаслове зарэгістравана 59, з іх 27 мужчынскіх (*Антоніа, Валянцін, Георгій, Герман, Даніал, Ілля, Лайт, Лявон, Мехдзі, Міраслаў, Рустам, Халіл* і інш.) і 32 жаночыя (*Алана, Армінэ, Арына, Бажэна, Бенядзікта, Васіліса, Гюляр, Дарына, Екацярына, Зоя, Інэса, Лідзія, Медзіна, Нарынэ, Сняжана, Эвяліна, Эліна, Юліана, Яраслава* і інш.). Усяго адзінкавыя імёны складаюць 7,11% мужчынскага іменаслова і 2,66% жаночага.

Сярод адзінкавых імён даволі выразна вызначаюцца групы паходжання: варыянты папулярных антрапонімаў (*Данііл, Ілля*; *Арына, Екацярына, Дарыя*), славянскія малаўжывальныя імёны (*Міраслаў, Усевалад*; *Бажэна, Сняжана, Яраслава*), заходнія антрапонімы і іх варыянты (*Томаш, Рышард*; *Інэса, Эвяліна*), але найбольш значную групу ўтвараюць нацыянальныя антрапонімы, нададзеныя ў неславянскіх і змешаных сем'ях (*Даніал, Джават, Лайт, Мехдзі, Рустам, Халіл*; *Алана, Армінэ, Гюляр, Ілізабель-Мар'ям, Медзіна, Нарынэ*).

Астатнія антрапонімы, якія не ўвайшлі ні ў адну з разгледжаных груп, можна класіфікаваць як рэдкія. У мужчынскім іменаслове гэта імёны з каэфіцыентам ужывальнасці ад 2 да 6 (складаюць 16,31% мужчынскага антрапанімікона), у жаночым – з каэфіцыентам ад 2 да 13 (складаюць 15,02% жаночага антрапанімікона). Дадзеную групу фарміруюць наступныя онімы: *Багдан, Вадзім, Віктар, Вячаслаў, Глеб, Канстанцін, Леанід, Міхаіл, Фёдар; Анжаліка, Валянціна, Вера, Віялета, Галіна, Дзіяна, Жанна, Ілона, Інга, Карына, Лілія, Людміла, Надзея, Наталія, Паліна, Сафія, Яніна* і інш.

Электронный архив библиотеки МГУ имени А.А. Кулешова

Наглядна структура ўжывальнасці адзінак беларускага антрапанімікона прыведзена на схемах 1 і 2.

Схема 1 – Структура мужчынскага іменаслова канца XX стагоддзя

Схема 2 – Структура жаночага іменаслова канца XX стагоддзя

Такім чынам, можна зрабіць наступныя вывады:

У сучасным беларускім іменаслове даволі выразна вылучаюцца наступныя групы ўжывальнасці імён: папулярныя, ужывальныя, рэдкія і адзінкавыя.

Структура мужчынскага і жаночага іменасловаў з пункту погляду ўжывальнасці антрапонімаў амаль што супадае. Асабліва гэта тычыцца груп папулярных і рэдкіх імён.

Склад вызначаных груп папулярнасці онімаў і працэнтныя суадносіны паміж імі паступова змяняюцца з цягам часу, аднак наяўнасць саміх груп застаецца нязменнай.

Электронный архив библиотеки МГУ имени А.А. Кулешова